

Т. М. Радчук

аспірат

Чернігівський національний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті висвітлено ключові проблеми інноваційного розвитку економіки та необхідність формування стратегічного напрямку економічного розвитку.

За даними Держкомстату України проаналізовано частку інноваційно активних суб'єктів господарювання у 2019 році у загальній їх кількості, визначено, що більшість з їх витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Інноваційний розвиток економіки характеризується нерівномірністю та нестабільністю перешкод, серед яких ключову роль відграють фінансові та інституційні. Проаналізовано сучасний стан інноваційної діяльності суб'єктів господарювання та обґрунтовано необхідності формування стратегічних напрямів інноваційного розвитку економіки.

Визначено головною метою інноваційного розвитку є отримання максимального економічного ефекту від кожного впровадженого підрозділу та перетворення їх у продукти винаходів та ідей.

Охарактеризовано, що траєкторія інноваційного розвитку економіки України залежить від збереження потенціалу наукових інститутів промислових досліджень та розробок, які відіграють важливу роль у процесі формування інновацій.

Окреслено, що стан інноваційного розвитку економіки України визначається кризою, при якій сучасний рівень інноваційних процесів у розвинених країнах нездатний задовольнити потреби інноваційного розвитку.

Автором визначено, що ключовими проблемами інноваційного розвитку економіки є недостатність власних джерел фінансування суб'єктів господарювання, зниження рівня довіри міжнародних та вітчизняних інвесторів через складну політичну ситуацію в країні, відсутність державних заходів стимулювання впровадження інновацій у виробничий процес, незначна кількість власних інноваційних продуктів та зростання диспропорцій курсу національної валюти та ін.

Сформовано ефективні механізми публічного управління інноваційним розвитком перспективними є реалізація структурних змін в економіці, які спрямовані на технологічну модернізацію виробничого потенціалу, підвищення мотивації суб'єктів господарювання до впровадження інновацій, стримування міграції наукових кадрів за кордон.

Ключові слова: *інновації, економіка, інноваційний розвиток, державно-приватне партнерство, інноваційний потенціал, наукова активність.*

Актуальність теми. Перехід до інноваційного розвитку в Україні важливий для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Залежність України від імпорту через свої надмірні масштаби відмиває величезні суми економіки країни на користь країн, в які вона інвестує. Розвиток української економіки неможливий без впровадження нових технологій неможливо зробити країну високотехнологічним конкурентом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання проблематики інноваційного розвитку економіки України досліджуються в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема В.Геєць, А.Ключник, Т.Шестаковська, Л.Федулова та інших.

Більшість з них вважають, що інноваційний розвиток економіки залежить від державної національної політики. Однак розробка заходів щодо інноваційного економічного розвитку та формування стратегічних напрямків в сучасних умовах в економіці все ще залишаються актуальними.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий внесок науковців в проблематику інноваційного розвитку економіки, на наш погляд удосконалення необхідні саме в частині теоретичних і прикладних напрямків формування перспективи інноваційного розвитку економіки України та визначення пріоритетних напрямів нарощування інноваційного потенціалу враховуючі євроінтеграцію вітчизняної економіки.

Метою статті є окреслення проблем та перспектив інноваційного розвитку економіки України та обґрунтування шляхів розвитку економіки у контексті євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні сприятливе інноваційне середовище є як сильним каталізатором, так і надійною підтримкою високоефективної економіки. Однією з головних умов успіху суб'єктів господарювання в конкурентній боротьбі є компетентність постійно впроваджувати інновації та нові технології для

задоволення найвимогливіших потреб населення.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» визначено, що інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені технології, продукції або послуг, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Досягнення науки і техніки визначають не тільки динаміку економічного зростання, а й рівень конкурентоспроможності країн у світовій спільноті.

За даними Державного комітету статистики України, у 2019 р. частка інноваційно активних суб'єктів господарювання у загальній кількості знизилась порівняно з 2018 р., хоча кількість інноваційно активних суб'єктів господарювання зросла з 777 од. у 2018 р. до 782 од. у 2019 р. Здійснювали інноваційну діяльність 13,8 % загальної кількості суб'єктів господарювання у 2019 р. проти 15,6%

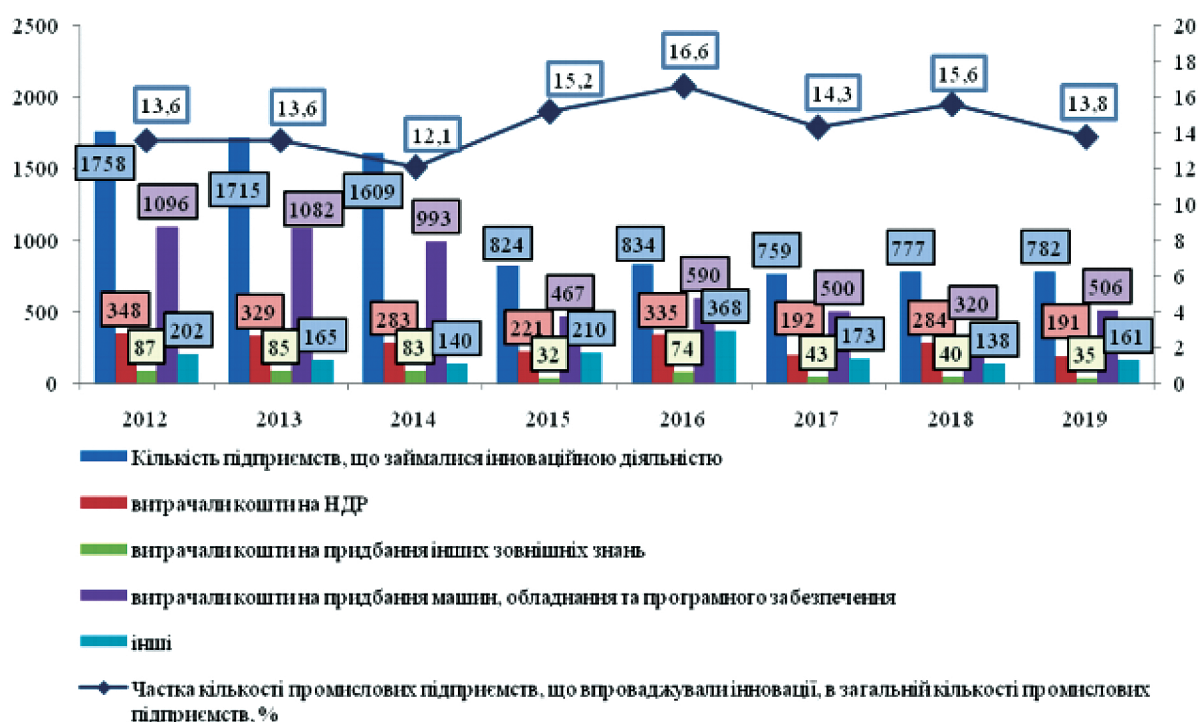

Рис. 1. Інноваційна активність суб'єктів господарювання у розрізі напрямів інноваційної діяльності

*джерело [2]

у 2018 р., більшість з яких витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (рис. 1).

За видами економічної діяльності найбільші частки інноваційно активних суб'єктів господарювання припадають на виробництво харчових продуктів – 16,8 %, виробництво машин і устаткування, не введені в інші угруповання – 10,2%.

Головною метою інноваційного розвитку є отримання максимального економічного ефекту від кожного впровадженого підрозділу та перетворення їх у продукти винаходів та ідей. Можна стверджувати, що в даний час в Україні не існує національної державної інноваційної політики. Однак розвідка та знання є одним із основних резервів країни і є єдиним відновлюваним ресурсом. Найважливіше застосування в країні – це освічена робоча сила та наука, але, на жаль, немає внутрішнього попиту на інформацію та нові знання, що не використовується на практиці, оскільки немає інфраструктури для забезпечення цих потреб.

У 2019 р. на інновації суб'єкта господарювання витратили 14220,90 млн грн, що на 2040,8 млн грн більше, ніж у 2018 р., при цьому частка фінансування інноваційної діяльності у співвідношенні до ВВП залишилася на рівні 0,3%. Частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення у рівнянні 2018 р. зросла з 68,1% до 71,6 % загального обсягу витрат. Зменшилися частки витрат на науково-дослідні розробки (НДР) з 26,3% у 2018 р. до 20,5% у 2019 р., на придбання інших зовнішніх знань зменшилися з 0,4% до 0,3%, інших витрат, у т. ч. на маркетинг і рекламу – зросла з 5,2% до 7,6% [2].

Основним джерелом фінансування інновацій у 2019 р. залишаються власні кошти суб'єкта господарювання – 87,7% загального обсягу фінансування інновації. Кошти державного бюджету отримали 6 суб'єкта господарювання, загальний обсяг становив 556,5 млн грн (3,9%).

Швидкість, з якою Україна вступає у сучасну траєкторію інноваційного розвитку, залежить, насамперед, від збереження потенціалу наукових інститутів промислових досліджень та розробок, які

відіграють важливу роль у процесі формування інновацій.

У 2019 р. у порівнянні з 2018 р. обсяги витрат суб'єктів господарювання на здійснення інноваційної діяльності у 2019 р. в цілому по Україні зросли до 14,2 млрд грн з 12,2 млрд грн, так і відсотках до ВВП – з 0,34% до 0,36% [2].

Стан інноваційного розвитку економіки України більшістю вчених визначається як криза, при якій сучасний рівень інноваційних процесів у розвинених країнах нездатний задовольнити потреби інноваційного розвитку. Відсутність ефективної національної науково-технічної політики, яка достовірно зменшує фактичне фінансування науково-технічних парків, не робить висновку про наявність суттєвої основи для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічних комплексів базується на принципі частішої зміни цілей і завдань без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу. Активна та передбачувана державна підтримка, формування попиту на наукові досягнення у реальному секторі тощо.

Нормативна база для регулювання інновацій в Україні є фрагментарною, суперечливою і, отже, неповною. Реалізація прийнятих законодавчих актів у галузі інновацій є незадовільною. Однак визначені підходи та кількісні орієнтири для здійснення структурних змін в стратегії розвитку України до 2020 року, основною метою яких є посилення впливу інновацій на економічне зростання України. Все це свідчить про необхідність кардинальних змін у структурі та принципах управління інноваціями та розвитком в Україні. Ці зміни повинні бути спрямовані на вирішення основних проблем інноваційного розвитку економіки.

Ключовими проблемами інноваційного розвитку економіки є недостатність власних джерел фінансування суб'єктів господарювання, зниження рівня довіри міжнародних та вітчизняних інвесторів через складну політичну ситуацію в країні, відсутність державних заходів стимулювання впровадження інновацій у виробничий процес, незначна кількість власних інно-

ваційних продуктів та зростання диспропорцій курсу національної валюти та ін.

Окремою проблемою є військовий конфлікт на Сході України, анексія Криму, щорічне зростання витрати бюджетів на військове озброєння паралельно інноваційні розробки зростають, активізувались наукові дослідження покращення якості броні, використання безпілотників, удосконалення зброї.

Однією з гострих проблем інноваційного розвитку економіки є формування практичних навичок та вмінь інженерно-технічної та трудової сили. Можливість підготовки високваліфікованого фахівця неможлива без співпраці виробничого сектору та закладів освіти. А в Україні ситуація є парадоксальною, суб'єкти господарювання не приймають на роботу фахівців, які щойно закінчили заклади освіти і не мають практичних знань.

Попри всі проблемні моменти інноваційного розвитку економіки варто виділити досить потужний науковий потенціал, який сформувався на базі закладів освіти та науково-дослідних інститутів, унікальні дослідження з розробки технологій у напрямках ядерна фізика, літакобудування, ракетно-космічної сфери, створення нових матеріалів.

За результати проведених досліджень можна виділити ключові проблем у формуванні й реалізації інноваційного розвитку економіки України належать такі [3]:

- нерозвиненість умов для справедливої конкуренції на ринках, а також за одержання державної підтримки;

- наявність бар'єрів для поширення в економіці нових технологій, обумовлених відсутністю державної технологічної політики й неефективним галузевим регулюванням, включаючи процедури сертифікації, митне і податкове адміністрування;

- недостатність зусиль регіональної й місцевої влади щодо поліпшення умов для інноваційної діяльності;

- відсутність взаємодії бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики та незбалансованість інтересів різних інноваційно-активних суб'єктів господарювання, особливо в нових секторах, що формуються;

- недостатність державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом.

В Україні сконцентровано великий науковий та інноваційний потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів в ресурсозбереженні, в біотехнології, у лазерній техніці тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, в які, у відповідності до критичної точки фазового переходу, можна мінімально додати інвестиції у вигляді ресурсів і відбудеться перехід в нову якість – в інноваційний рентабельний бізнес, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності [4].

При формуванні ефективних механізмів публічного управління інноваційним розвитком перспективними є реалізація структурних змін в економіці, які спрямовані на технологічну модернізацію виробничого потенціалу, підвищення мотивації суб'єктів господарювання до впровадження інновацій, стримування міграції наукових кадрів за кордон.

За результатами проведено дослідження можна виокремити перспективні напрямки інноваційного розвитку економіки:

- правовий захист суб'єктів інтелектуальної власності з використанням світових стандартів та формування високоефективного ринку інноваційної продукції економіки;

- запровадження держзамовлення на інноваційні товари, які є актуальними;

- розширення інноваційних форм наукового підприємництва;

- участь приватного сектору в інноваційній діяльності шляхом створення фондів для сприяння формуванню інноваційної активності суб'єктів господарювання, встановлення пільг та квот для інноваційних суб'єктів у формуванні держзамовлень на інноваційну продукцію;

- підготовка кадрів у напрямках створення інноваційних продуктів та координація інноваційної діяльності;

- активне впровадження наукових продуктів вітчизняного виробництва та ін.

За результати дослідження можна зробити висновок, що активізації інноваційної

політики держави позитивно вплине на економічний розвиток не тільки на мікро-, але й макрорівні, та забезпечити підвищення інвестиційної привабливості економіки країни для інвесторів

Висновки і пропозиції. Перехід до ефективної національної політики інноваційного розвитку економіки України є одним із пріоритетів публічного управління. Стратегії реалізації цієї політики повинні здійснюватися систематично та послідовно. Усі учасники інноваційного процесу повинні бути зацікавлені у поєднанні своїх інтересів та зусиль у створенні та застосуванні нових знань та технологій для виходу на внутрішній та міжнародний ринки з високотехнологічною продукцією. Роль державних органів у здійсненні цих взаємодій і, отже, у створенні економіки, заснованої на знаннях, є ключовою. Тому рекомендується створити фонд, що сприятиме формуванню суб'єктів господарювання у галузі науки та інновацій для забезпечення ефективного інноваційного розвитку економіки, запровадження мінімальної орендної плати для малих інноваційних підприємств, встановлення квоти для інноваційних малих підприємств при формуванні державних замовлень на інноваційну продукцію. Необхідно затвердити національні пріоритети для створення управлінської інноваційної моделі національного розвитку і на основі цього розпочати стратегічну про-

граму розвитку, що поєднує в собі науковий розвиток, власну кадрову підтримку, вітчизняний виробничий сектор та бізнес. Такі програми повинні базуватися на ресурсно-трудовому потенціалі України та забезпечувати стійкий високотехнологічний розвиток національної економіки.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 3333-15 від 1.06.2012 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3333-15>.
2. Писаренко Т.В., Кваша Т.К., Рожкова Л.В., Коваленко О.В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь. Київ : УкрІНТЕІ, 2020. 45 с.
3. Федулова Л. Концептуальні модель інноваційної стратегії України. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 1. С. 87-100.
4. Ключник А.В. Організаційно-економічне забезпечення залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2008. вип. 1. С. 31-37.
5. Проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc.
6. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

T. M. Radchuk. Problems and prospects of innovative development of Ukraine's economy

The article highlights the key problems of innovative economic development and the need to form a strategic direction of economic development.

According to the State Statistics Committee of Ukraine, the share of innovatively active business entities in 2019 in their total number was analyzed, it was determined that most of them spent money on the purchase of machinery, equipment and software.

Innovative economic development is characterized by uneven and unstable obstacles, among which financial and institutional play a key role. The current state of innovation activity of economic entities is analyzed and the necessity of formation of strategic directions of innovative development of economy is substantiated.

The main goal of the innovative type of development is to obtain the maximum economic effect from each unit of implemented and converted into a product of an invention and idea. It can be argued that currently there is no state innovation policy in Ukraine. However, intelligence and knowledge is one of the main reserves of the country, and the only renewable resource. The main thing for its application in the country is educated personnel and science, but, unfortunately, they are practically not used, because there is no internal demand for intelligence and new knowledge, there is no infrastructure that will provide this demand.

The state of innovation in Ukraine is defined by most scientists as a crisis and one that does not meet the current level of innovation processes in industrialized countries and the needs

of innovative development. The stable reduction of real volumes of financing of the scientific and technical complex and the absence of an effective state scientific and technical policy do not give grounds to conclude that there is a real basis for the transition to an innovative model of development. Reforming the scientific and technical complex is built on the principles of frequent changes of goals and objectives, without taking into account well-known factors of functioning and development of scientific and technical potential: active and anticipated state support, formation of demand for scientific achievements from the real sector, etc.

Key words: *public administration, mechanism of public administration, innovative development, classification of mechanisms of public administration.*